

Så är vi då inne i det år som symboliserat så mycket i efterkrigstidens samhällsdebatt. I ett enda årtal har oron fångats över den moderna statens växande och alltmer sofistikerade kontrollmöjligheter, över en samhällsutveckling som stärker överheten och försvagar människan.

Boken 1984 var en ovanlig domedagsprofetia. Världen gick inte under. Civilisationen begravdes inte i rök och aska eller dränktes i en jättelik flodvåg. Utanverken fanns kvar, standarden, teknologin och vetenskapen. Men den totalitära samhällsomvandlingen hade verkat som en neutronbomb. Livet – friheten – hade dött. I Oceanien var makten till för sin egen skull. Människorna var överflödiga och det mänskliga ett störande inslag i samhällsbilden.

Utopier brukar ha den egenheten att ju mer realistiska de är desto snabbare förlorar de sin dragningskraft. Utvecklingen blir en annan än utopins författare trott sig skönja. Många utopier har skrivits. Få har blivit klassiker. De som blivit klassiker har i allmänhet det gemensamt att de varit både realistiska och tidlösa. 1984 är en klassiker. Den är dessvärre framför allt realistisk.

För oss svenskar tycks det nästintill vara en självklarhet att en totalitär samhällsomvandling förutsätter en mer eller mindre våldsam revolution. Det konsekvent uppbyggda socialistiska samhället verkar inte möjligt utan en revolutionär omvandling. Inte ens Hitler och Mussolini som bevisligen hade ett starkt folkligt stöd i början kunde erövra den slutgiltiga makten utan kuppmetoder. Ändå finns inga naturlagar som säger oss att det skulle vara omöjligt att fredligt och grad-

vis och tom under iakttagande av strikt demokratiska former omvandla ett fritt samhälle till ett totalitärt. Men precis som grodan inte märker att hon kokas om hon stoppas i grytan medan vattnet är kallt tenderar vi att anpassas till gradvisa frihetsinskränkningar. Så länge demokratis former iakttas kan dess mening och innehåll till stor del gå förlorat innan vi upptäcker det. Och då kanske det är för sent.

I själva verket har den svenska grodan redan börjat kokas. Det är ännu många grader kvar till kokpunkten, men för många börjar vattnet redan kännas alldeles för varmt. Det är givetvis ingen tillfällighet att emigrationen tagit fart och att så många av vårt lands kulturpersonligheter reagerat mot utvecklingstendenserna i samhället. Sverige är på väg att bli ett samhälle där utövande av kollektiv makt blir ett självändamål, där den enskildes önsksningar och vilja blir ett hinder istället för en tillgång.

Utvecklingsriktningen är dessvärre entydig. Frihetsinskränkningarna blir fler istället för färre. En allt större del av den totala ekonomin socialiseras via höjda skatter och ökade offentliga utgifter. Den offentliga sektorn växer som andel av BNP. Löntagarfonderna har införts – ett instrument för automatiskt fackligt maktövertagande. Överhetens attityder mot de enskilda människor som inte representerar någon annan än sig själva blir allt råare. Chefredaktören för Kommunalarbetaren ”skiter i hur gamla folk är” och avskedar en fristående medarbetare efter 27 år. En av dennes författarkollegor har varit utfrysad ur den stora rörelsen sedan han försökt bevaka allmänhetens intressen i Litteraturfrämjan-

det. Sveriges FN-ambassadör smädar, med politrukens av den politiska makten givna auktoritet, sina kollegor på UD. Statsministern begär direktsändning i TV. Och får det! Samme statsminister skall "ta itu" med än den ene än den andre när han inte säger sig skola "sopa till dem". Runt om i landet sitter enskilda människor som misshandlats av skattemyndigheter, kommunala planeringsinstanser eller andra offentliga organ, utan att kunna få rättelse.

Utopin 1984 är delvis redan verklig. Tendenserna finns där. Får utvecklingen fortsätta förvandlas medborgarna till undersåtar. Frihetssfären blir mindre. En allt större del av samhällslivet styrs av kollektiva beslut istället för av medborgarnas egna prioriteringar.

I Oceanien härskade Storebror. I Sverige är Samhället, i praktiken staten, den som inte kan ifrågasättas och som ställer allt till det bästa. Vi har to m fått vårt eget nyspråk som sedan länge praktiserats av byråkratin. Elever som har svårt att lära är svagpresterande och antal anställda uttrycks numera i enheten personal – det heter en och en halv personal på byråkratslang ungefär som om det var fråga om ett och ett halvt kilo potatis. Politikerna har inte varit sämre och då i första hand de socialdemokratiska politikerna. I deras värld är skattehöjningar inkomstförstärkningar, löntagarfonder marknadsekonomi och ombudsmannavälde löntagarinflytande.

Det är ett väl regisserat öde som gjort att det är socialdemokrater som regerar Sverige symbolåret 1984. De borgerligas underlåtenhetssynder har varit många,

men det är socialdemokratin som drivt på utvecklingen mot något som misstänkt börjar likna den totalitära demokratin. Samhället där majoriteten alltid har rätt och ger det offentliga alla rättigheter.

Det finns inte mycket som talar för att 1984 kommer att bli ett gott år för den enskilde medborgaren. Hans och hennes frihet hotas av ytterst konkreta inskränkningar. Jakten på ekonomisk brottslighet kommer att göra fler till rättshaverister. En alltmer vidlyftig skattelagstiftning kommer att göra fler till brottslingar – medvetna eller omedvetna. På allt fler områden kommer den offentliga moralen att kollidera med medborgarnas privata moral. Att uppträda just mot sin granne blir i angiverilagarnas Sverige detsamma som att uppträda bedrägligt mot staten. Medborgarnas förtroendemän och deras tjänare i myndigheterna utvecklas ännu lite mer till att bli ordningsmän och övervakare. Och till sitt förfogande har de lagar som sätter rättslösheten i system och jättelika dataregister som i detalj kan kartlägga varje enskild svensk.

Men ingen utveckling är ödesbestämd. Oppositionen växer i Sverige. Allt fler reagerar så att det hörs. Den politik som kommer att föras i Sverige 1984 har lyckligtvis karaktären av kollektivismens svanesång. Det är osannolikt att den totalitära demokratin kommer att genomföras. Förhoppningsvis blir 1984 kulmen på en kollektivistisk utveckling i vårt land. I Oceanien fanns inget 1985. Men 1985 finns i verkligheten. Och då är det val.